

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри міжнародної торгівлі,
митної справи та фінансових технологій

Протокол № 1 від 01.09.2025 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань
Спеціальність
Освітній рівень
Освітня програма

D "Бізнес, адміністрування та право"
D2 "Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок"
другий (магістерський)
"Митний контроль"

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

вибіркова
українська

Розробник:
к.е.н., доцент

 _____ Олексій НАЙДЕНКО

Завідувач кафедри
міжнародної торгівлі, митної
справи та фінансових
технологій

 _____ Вікторія ТИЩЕНКО

Гарант програми

 _____ Олексій НАЙДЕНКО

Харків
2025

ВСТУП

У сучасних умовах глобалізації та стрімкого розвитку економіки знань інтелектуальна власність набуває статусу ключового ресурсу, здатного забезпечити високий рівень конкурентоспроможності підприємств. Активізація інноваційної діяльності стає визначальним чинником, що спричиняє динамічне зростання кількості об'єктів інтелектуальної власності. Це, в свою чергу, формує необхідність у їх систематизації, оцінюванні, веденні обліку та забезпеченні належного юридичного захисту майнових прав.

У розвинених країнах інтелектуальна власність розглядається як один із головних елементів національного багатства. Відтак особлива увага приділяється правовому регулюванню її використання, зокрема в державах Західної Європи та США. Протягом останніх десятиліть захист прав на об'єкти інтелектуальної власності у цих регіонах набув особливого значення.

В умовах підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС важливою є реалізація системи захисту прав інтелектуальної власності, як одного із ключових завдань, які має виконувати Україна на шляху до євроінтеграції. Як свідчить звіт Кабінету Міністрів України за 2023 рік Україна за сектором «Інтелектуальна власність» виконала 98 % завдань, що були передбачені Угодою. Але при цьому зазначимо, що велика кількість порушень митних правил пов'язана саме із порушеннями прав інтелектуальної власності.

Мета навчальної дисципліни – формування у здобувачів вищої освіти компетентностей щодо захисту об'єктів прав інтелектуальної власності.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- вивчення поняття та основних складових об'єктів інтелектуальної власності;

- ознайомлення з класифікацією об'єктів інтелектуальної власності;

- узагальнення суб'єктів права інтелектуальної власності;

- аналіз видів відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності;

- вивчення методів експертизи під час перевірки об'єктів прав інтелектуальної власності;

- ознайомлення з порядком формування митного реєстру об'єктів прав інтелектуальної власності;

- вивчення методів митного контролю об'єктів прав інтелектуальної власності;

- визначення податкових наслідків операцій з об'єктами прав інтелектуальної власності;

- узагальнення зарубіжного досвіду захисту об'єктів прав інтелектуальної власності.

Об'єктом вивчення дисципліни є процес митного контролю об'єктів прав інтелектуальної власності.

Предметом навчальної дисципліни є методи та способи митного контролю об'єктів прав інтелектуальної власності.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
ПР04. Відшукувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію, необхідну для вирішення професійних та наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку	СК7. Здатність до пошуку, використання та інтерпретації інформації, необхідної для вирішення професійних і наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
ПР08. Вміти застосовувати інноваційні підходи у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку та управляти ними	СК8. Здатність застосовувати інноваційні підходи в сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
ПР09. Застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку	СК3. Здатність застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
ПР12. Обґрунтувати вибір варіантів управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку та оцінювати їх ефективність з урахуванням цілей, наявних обмежень, законодавчих та етичних аспектів	СК3. Здатність застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
ПР14. Застосовувати методи митно-тарифного адміністрування та контролю для здійснення митного оформлення товарів у ЗЕД.	СК10. Здатність використовувати теоретичний та методичний інструментарій для діагностики проблем та обґрунтування шляхів їх вирішення в сфері митної політики та митно-тарифного регулювання.
ПР15. Здійснювати адміністрування митних та податкових платежів з метою обліку платників податків та визначення сум митних та податкових платежів в процесі їх декларування	СК11. Здатність здійснювати адміністрування митних та податкових платежів з метою забезпечення комунікацій між контролюючими органами та платниками податків в процесі здійснення контрольно-перевірочних заходів
ПР16. Здійснювати управління митними ризиками та володіти методами їх мінімізації для запобігання порушень митних правил в процесі виконання митних формальностей	СК12. Здатність застосовувати систему управління ризиками в процесі митного оформлення товарів для оптимізації процедур митного контролю товарів та транспортних засобів

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Поняття та структура об'єктів інтелектуальної власності

Тема 1. Поняття об'єктів інтелектуальної власності та їх основні характеристики

Поняття інтелектуальної власності. Співвідношення права власності і права інтелектуальної власності. Нормативно-правове забезпечення захисту об'єктів прав інтелектуальної власності.

Тема 2. Класифікація об'єктів прав інтелектуальної власності

Авторські права та суміжні права. Права на винаходи та корисні моделі. Права на промислові зразки. Права на знаки для товарів та послуг та комерційне найменування. Правова охорона географічних значень. Права на компонування напівпровідникових виробів.

Тема 3. Суб'єкти права інтелектуальної власності

Первинний суб'єкт. Автор або винахідник. Похідні (допоміжні) суб'єкти. Замовники. правонаступники.

Тема 4. Порухення прав інтелектуальної власності та види відповідальності.

Система органів державного управління у сфері охорони інтелектуальної власності. Діяльність Державної служби інтелектуальної власності України та її структурних підрозділів у сфері охорони прав інтелектуальної власності. Види порушень прав інтелектуальної власності. Види захисту об'єктів прав інтелектуальної власності. Юридична відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності. Дисциплінарна і матеріальна відповідальність. Цивільно-правова відповідальність. Господарсько-правова відповідальність. Адміністративно-правова відповідальність. Кримінальна відповідальність

Тема 5. Договори у сфері розпорядження правами інтелектуальної власності

Цивільно-правові договори при створенні та розпорядженні майновими правами на об'єкти інтелектуальної власності. Ліцензія та ліцензійний договір. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Договір комерційної концесії. Організація колективного управління майновими правами. Оцінка вартості об'єктів інтелектуальної власності.

Тема 6. Експертиза товарів як метод захисту об'єктів прав інтелектуальної власності

Поняття експертизи товарів. Засоби та методи проведення експертизи об'єктів прав інтелектуальної власності.

Змістовий модуль 2. Порядок захисту об'єктів прав інтелектуальної власності в митній справі

Тема 7. Порядок формування митного реєстру об'єктів прав інтелектуальної власності

Митний реєстр об'єктів прав інтелектуальної власності. Заява про реєстрацію об'єктів прав інтелектуальної власності. Заява про продовження строку реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності. порядок реєстрації у митному реєстрі об'єктів прав інтелектуальної власності.

Тема 8. Порядок митного контролю і митного оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності

Порядок митного контролю і митного оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності. Призупинення митного оформлення товарів на підставі даних митного реєстру. Призупинення митного оформлення товарів за ініціативою митного органу. Дostroковий випуск товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності. Знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності. Особливості призупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Зміна маркування на товарах та їх упаковці.

Тема 9. Оподаткування доходу від продажу об'єктів прав інтелектуальної власності.

Поняття «роялті» та його документальне підтвердження. Справляння податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб під час отримання роялті. Роялті в негрошовій формі та ПДВ.

Тема 10. Зарубіжний досвід захисту об'єктів прав інтелектуальної власності.

Європейська служба підтримки інтелектуальної власності. Європейське патентне відомство. Офіс інтелектуальної власності ЄС. Торгова політика ЄС та інтелектуальна власність. Контрольний список підробок та піратства. Охорона прав інтелектуальної власності та авторських прав.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1. Завдання 1.	Проаналізувати основні законодавчі та нормативно-правові акти в сфері захисту прав інтелектуальної власності
Тема 2. Завдання 2.	Сформулювати основні вимоги до об'єктів прав інтелектуальної власності
Тема 3. Завдання 3.	Побудувати схему суб'єктів прав інтелектуальної власності
Тема 4. Завдання 4.	Обчислити суму відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності

Тема 5. Завдання 5.	Здійснити оцінку вартості об'єктів прав інтелектуальної власності
Тема 6. Завдання 6.	Провести експертизи справжності товару від відомої торгової марки
Тема 7. Завдання 7.	Проаналізувати динаміку зміну об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі за хронологією та видами об'єктів
Тема 8. Завдання 8.	Описати процедуру митного контролю об'єктів прав інтелектуальної власності
Тема 9. Завдання 9.	Розрахувати суму податку на прибуток підприємств та суму податку на доходи фізичних осіб при отриманні роялті
Тема 10. Завдання 10.	Підготувати презентацію за підходом зарубіжної країни щодо захисту об'єктів прав інтелектуальної власності

3. Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл.

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1 – 10	Вивчення лекційного матеріалу, законодавчих та нормативно-правових актів
Тема 1 – 10	Підготовка до практичних занять
Тема 1 – 10	Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань
Тема 10	Підготовка презентації
Тема 1 – 10	Підготовка до контрольних робіт

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні: лекція (Тема 1 – 3, 5 – 10), проблемна лекція (Тема 4).

Наочні (демонстрація (Тема 1 – 10)).

Практичні (практична робота (Тема 1 – 10), презентація (Тема 10).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю екзамен (іспит): максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої

освіти складати екзамен (іспит) – 35 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формі семестрового екзамену (іспиту). Складання семестрового екзамену (іспиту) здійснюється під час екзаменаційної сесії.

Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач вищої освіти під час екзамену (іспиту) – 40 балів. Мінімальна сума, за якою екзамен (іспит) вважається складеним – 25 балів.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається сумуванням балів за поточний та підсумковий контроль.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: тестові опитування за темами лекцій (15 балів), компетентнісно-орієнтовані завдання (15 балів), письмові контрольні роботи (20 балів), презентація (10 балів).

Семестровий контроль: Іспит.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета та критерії оцінювання для навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Другий (магістерський) рівень вищої освіти
Спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Освітньо-професійна програма «Митний контроль».
Семестр II
Навчальна дисципліна "Інтелектуальна власність"

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

Завдання 1 (стереотипне) – 10 балів

1. *Особисті немайнові права діють?*

- а) безстроково;
- б) 10 років;
- в) 50 років.

2. *Якщо розмір виручки від продажу оригіналу твору становить 400 000 євро, то яку суму справедливої винагороди може отримати автор твору?*

- а) 2000 євро;
- б) 2000 грн.
- в) 1000 євро.

3. *Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку є чинними протягом років з дати подання заявки на торговельну марку?*

- а) 2;
- б) 5;
- в) 10.

4. *Хто проводить митну експертизу?*

- а) Спеціалізована лабораторія з питань експертизи та досліджень;
 - б) Незалежний експерт;
 - в) Інститут судових експертиз.
5. *Що означають перші дві (іноді три) цифри на штрих-коді товару?*
- а) код країни;
 - б) код виробника;
 - в) код реалізатора.
6. *Пробірні клейма ставляться на:*
- а) ювелірні вироби;
 - б) живих тварин;
 - в) меблі.
7. *Порядок реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі регламентується:*
- а) Кабінетом Міністрів України;
 - б) Міністерством фінансів України;
 - в) Національним офісом інтелектуальної власності.
8. *Максимальний строк реєстрації у Митному реєстрі об'єктів інтелектуальної власності становить:*
- а) 30 робочих днів;
 - б) 60 робочих днів;
 - в) 90 робочих днів.
9. *При застосуванні якого митного режиму не може бути призупинено митне оформлення об'єктів прав інтелектуальної власності:*
- а) експорт;
 - б) імпорт;
 - в) транзит.
10. *Товари, що ввозяться громадянами на митну територію України у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі через пункти пропуску повітряного сполучення не є об'єктом сприяння захисту прав інтелектуальної власності, якщо фактурна вартість товарів не перевищує?*
- а) 5000 євро;
 - б) 10 000 євро;
 - в) 1 000 євро

Завдання 2 (евристичне). Особа вчинила незаконне відтворення, використання та розповсюдження творів науки. Розмір завданої шкоди становив 525 000 грн. Визначити, яку міру відповідальності буде застосовано до особи відповідно до статті 176 Кримінального кодексу України та розрахувати суму штрафу, якщо за судовим рішенням не передбачено позбавлення волі.

Завдання 3 (евристичне). Фізична особа подає заявку корисну модель, формула якого містить не більш як три пункти формули (код 10100). Розрахувати суму збору за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, якщо заявка подається в електронній формі. Для відповіді скористуйтеся Постановою КМУ від 23.12.2004 року № 1716.

Завдання 4 (діагностичне). Державним гемологічним центром проводиться експертиза ювелірних виробів. Визначити суму витрат за проведення експертизи (наказ Міністерства фінансів України від 24.06.2015 року № 593), якщо експертиза проведена щодо: визначення розміру необроблених каменів (7 штук); визначення якісних характеристик олександритів масою 3,5 карати; експертиза дорогоцінного каміння (3 штуки) із застосуванням мікроскопу .

Завдання 5 (діагностичне). Органами Міністерства культури проводилася експертиза культурних цінностей:

складна експертиза двох скульптур;

складна експертиза колекції орденів;

проста експертиза трьох скрипок;

Визначити суму витрат на проведення експертизи культурних цінностей згідно вимог Постанови Кабінету Міністрів України від 26.08.2003 року № 1343

Затверджено на засіданні кафедри міжнародної торгівлі, митної справи та фінансових технологій протокол № ____ від «__» _____ 20__ р.

Екзаменатор

к.е.н., доц. Найденко О. Є.

Зав. кафедрою

д.е.н., проф. Тищенко В. Ф.

Критерії оцінювання

Підсумкові бали за екзамен складаються із суми балів за виконання всіх завдань, що округлені до цілого числа за правилами математики.

Алгоритм вирішення кожного завдання включає окремі етапи, які відрізняються за складністю, трудомісткістю та значенням для розв'язання завдання. Тому окремі завдання та етапи їх розв'язання оцінюються відокремлено один від одного таким чином:

Завдання 1. Стереотипне – 10 балів

1 бал за кожну правильну відповідь на тестове запитання

Завдання 2. Евристичне – 6 балів

2 бали – за вірне обґрунтування міри відповідальності за нормою Кримінального кодексу України;

4 бали – за вірний розрахунок суми штрафу за порушення в сфері прав інтелектуальної власності.

Завдання 3. Евристичне – 6 балів:

4 бали – за вірне обґрунтування норми нормативно-правового акту щодо розміру збору за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності

2 бали – за вірний розрахунок суми збору за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Завдання 4. Діагностичне – 9 балів:

9 балів – за вірне визначення розміру витрат на проведення гемологічної експертизи за трьома видами ювелірних виробів (по 3 бали за кожен об'єкт експертизи).

Завдання 5. Діагностичне – 9 балів:

9 балів – за вірне визначення розміру витрат на проведення експертизи трьох видів культурних цінностей (по 3 бали за кожен об'єкт експертизи) .

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бутнік-Сіверський О. Б. Методологія оцінки вартості майнових прав інтелектуальної власності та практичні аспекти її застосування: монографія; НДІ ІВ НАПрН України. К.: Інтерсервіс, 2020. – 344 с.
2. Інтелектуальна власність. Підручник. Л.М. Попова., А.В. Хромов, І.В. Шуба: Харків, «Федорко», 2021, 262 с.
3. Інтелектуальна власність та патентознавство : підручник / Н. О. Білоусова, Н. В. Гаврушкевич, М. А. Данильченко та ін. : за ред. проф. П. М. Цибульова та доц. А. С. Ромашко. – Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. – 374 с.
4. Митний кодекс України від 13.03.2012 року № 4495 –VI // Голос України. – 2012. – № 73-74. – С. 1 – 95.

Додаткова

5. Єрофєєнко Л. В. Вплив цифровізації на ліцензійні договори у сфері інтелектуальної власності / Л. В. Єрофєєнко, А. О.Блажко // Юридичний науковий електронний журнал : Електронне наукове фахове видання. - 2023. - № 11. - С. 163-167. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30908>
6. Найденко О. Є. Митне регулювання захисту прав інтелектуальної власності в Україні / О. Є. Найденко, Д. М. Островський // Етапи змін в економіці: наука, інновації, бізнес-розвиток : збірник тез наукових робіт учасників Всеукр-ої наук.-практ. конф. для студентів, аспірантів та молодих учених, 15 січня 2022 р. : тези допов. – Київ: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2022. – С. 6 – 10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27199>
7. Найденко О. Є. Митні правила захисту інтелектуальної власності в Україні / О. Є. Найденко, К. М. Азізова, Д. М. Островський // Інфраструктура ринку. Електронний науково-практичний журнал. – Видавничий дім «Гельветика», 2021. – № 60. – С. 13-20. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26654>
8. Регіональні аспекти митно-податкової політики [Електронний ресурс] : монографія / В. Ф. Тищенко, О. Є. Найденко, В. В. Карпова [та ін.] ; за заг. ред. Ю. Б. Іванова. - Електрон. текстові дан. (1,88 МБ). - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. - 247 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26221>
9. Ivanov Yu. Customs and tax aspects of the economic integration of Ukraine into the EU. [Electronic resource] / Yu. Ivanov, V. Tyshchenko, O. Naidenko. // Development Management. – 2023.– Vol. 21. – No. 2. – P. 20-29. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30187>

10. Mertgen, B., Hamann, P. (2021). Intellectual Property from a Customs Perspective. In: Heidecke, B., Hübscher, M.C., Schmidtke, R., Schmitt, M. (eds) Intangibles in the World of Transfer Pricing. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-73332-6_46

11. Naidenko O. E. Causes of occurrence and ways of combating violations of customs rules / O. E. Naidenko, K. I. Gunko, N. O. Moskalenko // Development Management. - 2024. - Vol. 23. - No. 3. – P. 20-31. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/34594>

12. Ossa, A. (2024). Intellectual Property. In: From Research to Market. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-71340-8_3

Інформаційні ресурси

13. Офіційний сайт Державної митної служби України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://customs.gov.ua/>

14. Сайт ПНС ХНЕУ ім. С.Кузнеця навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=11846>